

Manuskript nr 7000. Småland. Norra
samh.?

ACC. N:R M. 9093: 1-15.

Landskap: Småland Upptecknat av: B. J. Bursell
Härad: Sunnerbo Adress: (Smålands nation, Lund)
Socken: Pjätteryd Berättat av:
Uppteckningsår: 1864 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Utdrag ur en gammal kyrkbok ang.
pastoroställets ägor m.m., protokoll vid
sockenstämmor.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Småland Upptecknat av: B. S. Russell
Härad: Sunnerbo Adress: (Smälands nation, Lund)
Socken: Pjeterbygd Berättat av
Uppteckningsår: 1864 Född år i

Uppteckningen rör

Uti en gammal Kyrkobok, tillhörande Pjeterbyds Kyrka i Sunnerbo härad af Kronobergs län och Wexjö stift förekomma: dels åtskilliga af framlidne Kyrkoherden derstädes Sven Tiliander gjorda samt af Biskopen Jonas Johannis Scarinius vidimerade afskrifter af gamla documenter och handlingar rörande Pastorsboställets egor m.m., dels originalprotokoller vid socknestämmor, hållne under förenämnde Pastors tid, A:nis 1677-1710, hvilka såsom belysande gamla tiders seder och förhållanden, torde förtjena att bli mera allmänt kända.

N.B. Ofvannämnde Sven Ingemarsson Tiliander, en på sin tid verksam och ordningsbefrämjande man, hvilken kallar sig "Fundi Pastoralis reparator & Hortuli instaurator", är dessutom märkvärdig derföre, att han, som förut, omkring 6 år, varit Husprest hos Generalguvernören öfver Bremen och Verden Henrik Horn, genom från Tyskland hemförde frön och plantor

M. 9093:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i Pjeteryd grundlagt en af de förste ört- och fruktträdgårdar i riket, derifrån Carl v. Linnés fader hentade åtskilligt för sina anläggningar. I sina uppgifter till Carl v. Linnés personalier anmärker brodern Samuel Linnaeus om Pjeteryds Trädgård, att "lusthuset" (en gammal syréngrotta) och en del fruktträd stå än. Den som meddelar detta är 1864 har äfven sett 3 af desse föräldrade, nu alldeles försvunna fruktträdsstammar, men söker ännu gerna någon gång svalka i den gamla löfsalen, som fortfarande existerar genom från de gamla rötterna ständigt uppspirande teleningar.

Lit.H. Biskop Peders i Linköping Breff och confirmation på Stockhult, några Svijn, 6 st. getter och en upredd säng, verteradt af Latinan, Subscribenter Episcopo Wex. Andrea.

A:o 1344 31 majj.

"I namn alsmachtige Gudz. Amen!

Åhren effter Christi börd 1344, then sidste dag Maji, tā wij Petrus af Guds nåd Biskop i Linköping på vårt kalls vägnar visiterade i Pjeteryds sochn kom för oss vår Elskelige Son Peder Duda boandes i förb:de sochn, efter han hade förståat at kärlihetsens tjenest är synnerlig dem förplichtad, af hvilcom vi bekennom oss største välgerningar undfått hafva, och lät förstå,

M. 9093:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att han hade skänkt oss sin ägor och jord som han hade liggjandes i Stockhylte, med några Swijn, sex getter, en säng med all sin behöring, och annat hvad han ther ätte, med åker, äng, mulebeet(?), skog och annat hvad som helst nempnes kan som thertill ligger och af synnerlig gijfmildheet tillägnadt förb:de Pjeteryds Prestebord Kyrkoherdanom som tå var och framdeles kommandes varder till everdeligit underhåld, antvardandes oss strax uti våre händers fullmacht till att både honom och androm förtaga något härom annorlunda att laga. Hvarföre hafva wij för then stadige omsorg som wij therom hafve at gudstjensten skall i alla mätto blifva förökad, skickad och ordinerat at honom motte för sin Gudfruchtige rundhet skee någon Gudelig bewijsning igän, såsom wij och härmed skicke och ordinere, på thet andra skola till lijke Gudfruchtigheet beweeke blifva at så snart förb:de Pjeteryds Kyrkie bekommer att bruka samma ägor, skole hvar sochneprest, hvar månad säije ena messo för förb:de Peder Duddes och hans föräldrars själ, heller annan tjenst som nyttig kan vara. - Datum år, dag och staad som för år sagdt.

Att förb:de Biskop Peders Breef på Latin uthgifvit, så lyder som här på Svenska uthtolkat är, vittnar jag Andreas Wexionensio med eget signet härunder tryckt." (Detta document skrifvet på Pergament, finnes ännu i Kyrkans bibliothek.)

(Locus Episcopalis Sigilli)

Skriv endast på denna sida!

M. 9093:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N.B. I marginalen uti Kyrkoboken finnes antecknad: "orsaken, hvar-
för nu inga själmässor hållas här, är, att wij troom deras själar
intheit vara in purgatorio, och således intheit tarfva våre messor,
utpote q. jam in loco suo sunt."

Lit.I. Wittnesskrift, Stockhult, en upredd säng och 6 getter va-
ra gifvit til Prästegården.

"Bekennis wij efter ne H:r Jon Kirckepräst till Ljonga,
H:r Girmund K:präst till Götherid, och H:r Gudmund K:präst till
Hallaryd, med thetta vårt öppna breff, at wij en gång blefve af
vår ehrlige medbroder H:r Erland i Pjäteryd bödna till barssööl,
tijt wij och komme, tå i samma samqväm, bar förb:de vår medbro-
der H:r Erland för oss et myndigt Testamentsbref, thet wij sågom
och låsom, hvilket en hederlig och myndig mand vid namn Biscop
Peder fordom till Linköping på Latin uthgifvit hade, ther han
med samma sit bref och egit hängjande signet stadfest och fastgjordt
hade en Testamentsgäfvo, then en Erlig och välbyrdig mand vid
namn Per Dudda, som tå boandis var i Bököön i samma sochn till
Prästegården och under Prästens bohl i förb:de Pjätherid med frij
villia och vilkohr i sin behagelige lijfstijd gifvit hade, nemb-

Skriv endast på denna sida!

M. 9093:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ligen en skog benempd Stockhulta skog, och ett torp benempd Stockhultan till Everdeliga ägor, med åker, eng, skog, mark, fiskwatn, ingo(?) af thess tilliggiande ägor undantagne, thertil med en opredd säng och sex getter, som wij grant minnis, och så någon annan fähnat och boskapstingist, som wij icke grant minnis hur mögit. Och effter thet för:de fasta och oryggeliga bref therpå är för:de H;r Erland i thenna frideliga förlidna tijd förkommit, gifve wij honom thetta vårt Bekännilsis och wittnis bref, thermed wij och bidje oss så sant Gud till hjelp, både till själ och lijf, som wij hafve sagdt sant uthi att thet som thetta bref förmäler. Til thess yttermer wisso under alles våra signeter. Aff för:de Ljonga 18 octob. anno 51.

(L.S.) (L.S.) (L.S.)

Lit.P. är en Attest att Kulhyltan hörer till Prestegården och att Prestegården har en liten åkervång intill Lönshulta vång. A:no 90. S.Joh.Bapt.dag.

"Bekiennis wij effterskrefne män i Piäteryds Sochn, Jöns Bock i Bököön, Per Månsson i Kolborsilt och Nils Svensson i Möckhult, hvilkas allas våra föräldrars fader vid namn Jöns Råbock

M. 9093:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

bodde i Piäteryds Prästgård allan sin ålder, och hans son Sven Råbock, min (för:des Nilses i för:de Möchhult) fader, effter honom i gåår, och Måns i Yxnäs och Erich i Osilt, hvilkas våras föräldrars fädrar voro med på den gamla syn, som står inskrifvin i kyrkioboken, som ligger i för:de Pjäteryds Kyrkio, och gör vitterligit med thetta vårt vittnisbref, och tillstån för hvem som helst thet komma kan, at wij aldrig hörde våra föräldrar säga effter sina föräldrar eller någon annan, at ther skulle någon tijd byggt eller torpastad varit i Culhulta skog eller för:de Culhultha skog någon annan hafva tillhördt, eller ännu tillhöra än för:de Piäteryds Prästgård, förrän Oluff Arfvidsson för någon 30 år sedan lätt nederhugga then gamla och herliga Böke- och Ekskog i för:de Culhulta skog, och begynna therinne byggia torp, som nu sedan kallas Culhultha torp. Item vittnar jag för:de Måns i Yxnäs i synnerhet, ther jag ock hafver taget thet högwerdige Sacrament uppå, at jag hafver sagdt och ännu säger sanningen, nemligen at jag hörde mina föräldrar och synnerliga mina farmoder ofta säija effter sin mann, som war en (som tillförene bekänt är) på then gamle synen, at när the gingo then synen emellan Piäteryd och thess Gramnar, tå rettade dhe sig effter the murade stenbroar, som liggia ifrån för:de Pjäteryd och up i för:de Culhulta skog. Och at Pjäteryd hafver en lijthen åkraväng intill

M. 9003:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lönshulta wong. Wijdare och i tridje mätto, at Pjäteryd hafver
sina fäadriffⁱt midt wed uppå Swijnaberga myr hvilket ännu then-
na dag i sanning finnes. At alt thetta föreskrefna är så för oss
berättat och så tillgånget och sig så i sanning hafver, wittne wij
föreskrefne alle ^msap^mtliga och i synnerhet på våra själars salig-
het sant att vara, thet wij och bestå welom med lefvandes röst(?),
om oss therom tillsagdt varder. Och till yttermera wisso och stad-
fästelse bidis wij kiärliga the gode och hederlige männ, välbyrdig
Päder Arfvidsson till Yhult och H:r Jon i Liunga vår häradsprost
om sin signeter nedföre thetta värt öpna bref.

Datum i Pjäteryd S. Johannis Baptistae dag. A:o D:ni go."

(Sig.) (Sig.)

Lit.V.

"Petrus Jonae Episcopus Wexionensis vittnar och witterli-
git gör med thetta öpna breff at a:o 1597 om hösten när jag uthi
W.Peder Arvidssons, Nils Perssons och Christer Liljes samt Capi-
tularium Wexionensium närwahro visitation hölt uthi Pjäteryds
Prestegård uthi Sunnerboo härad belägit, kom fram hederlig och väl-

M. 9093:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

lärd mann H:r Erland Kyrkioherde dersammastädes, klageligen gifvandes tillkenna om the ringa ägor som till för:de Pjäteryds Prestagård belägna wore, thet ochså, när therom ransakades, uthi sjelfva sanningen befanns. Hvarföre the gode W. och vällärde menn med mig, effter mit och deras samptl. gifne brefs innehåld om thetta varff och ährende, gjorde sin största flijt til at sökia om icke några uthvägar finnas kunne Prästagården til at förbättra, och funno så omsijder en gammal Book som utwijste at et torp benempd Kullhult under Prästagården til bijstånd warit häfdat och brukatt, som och wälbe:te gode mäns bref derpå gifvet godligen utwijsar. Är för then skull min vänliga och kärliga begäran til Ehrlig och välachtig Boo Warnichsson vår Landsendes af vår nådiga höga öfverhet betrodde Camrerer, at förbe:te Erland mätte för be:de torps månadspenningar varda förskonad intil thess lägenhet och tilifälle bättre gifvas kunna högbe/te vår nådige öfverheet om ytterligare confirmation underdänligen at besökja. At thetta sig så uthi sanning tildragit hafver vittnar jag med mit vanliga signät. Actum Angelstada, 24 Octobris A:o s.1604."

(L.E.S.)

Efter Copian är antecknadt följande:

Skriv endast på denna sida!

M. 9093:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"N. Här måste jag uthi stoor Commiserationsaffect icke utan sorgeliga klaagord öfver tvenne injurier i denna fråga utbrista och mig förspörja. Till hvad ende, betänkiande och af hvad hiertelag, skulle dhe gode Patres sin valgynnande och högeligen vyrdande Posteritet sådana nödige och ljuflige Antiquiteter, som thetta Biskopliga bref ihugkommer, antingen villia eller kunna förmörka och nästan helt uthplåna? Huru dhetta bref är maculeradt och handhafdt, ligger in originali i dagsljuset. Jag ville önska alle fromma föräldrar vaaksamma ögon öfver sådana Gulddyre saaker och godhtijdig sina owåhliche barns correction! Den kosteliga offta omtalte pergamentsbook i Kyrkian förvarades, ad inthet teckn effter qvar, mehr än 2 stora starka bookbräder bes~~igne~~ ligga uthi Sacristien, deruthi synes grant pergamentsblad varit inbundne, alle borttagne, om thet är den, veet Gud. Mig är sannerligen af troovärdige männer sagdt: somblige låtit sine barn deraf taga parmar och bundit sit skrifpapeer uthi, då dhe gingo i Wexjö Schola, är väl sanningen likt. O! Skada om den boken, uthan hvilkens tilhjelp denna Prästegård aldrig hade till sin nu tilliggiande och med rätta tillhörande egendom komma kunnat. Gud låte aldrig antingen i mit eller mijnas hjertan den ringaste lust, och icke til en spijks eller pappersblads värde, af kyrkians helgade egendomb! Dhet är ju allom kundbahrt, om man i forna tijder, en pen-

M. 9093:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ning eller hvad thet helst var en vedskepelig offerkälla afhän-
da, så hålla vörd om sit förmeente heligdombs gods: Skulle wij
vara säkre, vårdlöse, sömpnoge vächtare öfver dens högstas an-
förtrodde (!) sig en gång helgade(!) kyrkioskatt? Ingen låte
ringheten bedraga sig, för Gudi gäller Enkiones dubbelskärf
Luc. 21:2 äfven så mycket som 200 öfverlops riksdaler. Cave, Sac-
rilegium in minutissimis quoque (?) fit. Gud är grannrächnande.
Räkna nu efter hoos så många du tänkia kan, och gör facit: hafver
någon än här till dag glädt sig öfver sin vältrefnadit af kyrkio-
egendomen? Gud, dhet är mit rätta alfvahr!" (Sic!)

Xder följde straff å första gerning. Vill den slemme förföraren

Lit. K.

"Förlijkning emillan H:r Erland och H:r Oluf och att H:r
Oluf måtte få sittja på Kläckaretorpet d. 7 Aprilis A:o 1608.
Bekiennis wij effterskrefne Arfvid Persson till Oshult, Truls
Persson till Öijhult, Jonas Angelstadensis, Esbjörn i Foothult,
samt Kyrkiones Sexmän uthi Pjäteruds Sochn, och görom för allom
witterligit, att wij woro uthi Pjäteryd öfver en förlijkning och
föreening emillan wällärd H:r Erland och H:r Oluf ibidem, then
7 aprilis A:o 1608. Hvilken så tilgick, at D:nus Erlandus skulle

M. 9093:11.

gifva D:no Olao 12 Tun:r Spannemähl för kosten om ähret och Fem daler penningar, et par stöflar, et par skoor och 2 skjortor, och D:nus Olaus skulle försyna sig sjelf om husavaro. Men effter han sitttiandes var uppå en backa uthi Pjäteryds gierde, tillät D:nus Erlandus at han ther måtte stilla sittia och en haga behålla som inntill Pjäteryds giärde beliggiandes är. Theremoot lofvade D:nus Olaus sig villia som en god son förhålla emot D:nm Erlandum och hans kära hustru och goda Kyrkiotjensten med alt som största troohet och flijjt. Att thetta så i sanning är och oryggeligen på bägge sidor hållas skall vid högsta straff, vittne wij föreskrifne med vår signeter och boomärker nedan under thenna vår bekiennelse. Datum Pjäteryd then 7 Aprilis 1608."

(L.S.) (L.S.) (L.S.) (L.S.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. 9093:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lit.Y.

"Gustaf Adolph med Guds nåde Sveriges, Giöthes och Wendes uthkorade Konung och arffurste, Stoorfurste til Finnland, Hertig til Estland och Wessmanland. Vår gunst tilförende. Thet är vår willie och befallning, Peder Olufsson, at du låther Prästen uthi Piäterid sochn i Sunnerbo, så häreffter som här til vara okrafd för uthlagor af thet torpstelle Kulhult, som under Prästebordet till muulebeet lagdt är. Här rätta dig effter. Af Örebro den 9 Februarij, åhr 1614.

Gustavus Adolphus
(L.R.S)

A.Bureus.

Litt. A.A.

"Jagh Axell Oxenstierna Friherre til Fijholm, Sveriges Rijkes Råd och Canbalad gör witterligt att effter Wällärd H:r Nils i Pjäteryd hafver för någon år sedan mist en deel af sit vederlag blott och allena af Fougdernes ovillia och aftväng, oansedt at han et lijthet geld besitter, dermed han sig dessföruthan nepligen kan underhålla. Så hafver jag på Kongl. Maj:ts min aller-

M. 9093:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nädigste Herres nädige behag åter tillsagdt och lofvadt honom sitt gamla och vahnliga vederlag, nembligen 12 T:r Spannemål af kyrkioherberget, så länge att jag kan hafva Lägenhet H.K.Maj:ts bref honom deruppå att förskaffa; befaller fördenskuld härmed Fougten i Sunnerboo sampt alle dhe som på höge Öfverheetens vägnar med kyrkiotionden hafva att beställa, att the låta för:te Herr Nils i Piätteryd ovägerligen och uthan gensagn bekomma i vederlag 12 T:r Spannemål. Sådant vil jag hoos hans Maj:t bestå och för vara. Till yttermehra visso trycker jag mit signet här nedan-före. Actum Angelstad d. 24 Januarii år 1617.

Axell Oxenstierna."

(Locus Sigilli.)

Lit. E.E. Biskop Sahl. Nils Knutssons Breff till Pjätteryds Socknemän, att dhe göra H:r Erland sin behöriga rättighet. A:o 1571, 28 Junij.

"Min ganske venlighelse försänt med Gud then Alsmechtige. Käre Dannemän alle, säsom I hafve sänt desse godhe männ hijt til mig, och the på allas Edre wägna hafva begärt att I mäge beholde eders

Skriv endast på denna sida!

M. 9093:14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

körkietjenare herr Erland, att han så här effter som härtill må vara eder Lärefader, och tjene uti Guds ord till allas eders själs salighet, och hafva samme eders sochnemän utlofvat på allas edre vägna, att I samptligen velen välveligen honom uthgöra all den rente och rättigheet, som fäder och föräldrar för eder gjort hafva, uthi alla sina persedlar, både med skottaltare, kötaltare(?), hvar för sig ther monge uthi enom gårdh tilhoopa boosittiandes äre, item qvicktionde, korntionde, dagsverke, huusabygning, gärdesgårdar och all annan grinnafredh med ovanafänadt, som dannemannom ägnar och böör at göre, så at ingen gör then andra något hinder eller förfong uthi nägen mätto, uthan heller sig förholla både med grannsämja, lydaktighet, troohet och välveligheet, såsom dannemannom bör at göre, och then ene then andra intit hafva att skulda. Hvar så är käre dannemän att I detta för:te obrottsligen och välveligen hålla villia, vill jag gerna göra efter eders begäran. Och endäg jag vel hade achtadt försynat honom bäter på en annan stadh, likväll medan de dannemän på allas eder vägne hafva thet utlofvat att villie göre thet them böör, så vill jag och gerna tillate them ^{the} vilkor som the begäre, doch vill jag hafva eder förmante dannemän alle, at ther som någon findr iblandt eder, som olydig vara vill, antingen Knecht eller bonde emot then deel honom med rätta böör att uthgöra efter allas eder samptycke, att

M. 9093:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

I thå alle äre samphälliger till att straffa then olydige med et tilbörlligit straff, heller än I alle skulle njuta enom eller tväm(?) åt ondo, blifva prestlöse, hafva stor oreda både om en del och annan, hvilket ofta ske plägar ther them genwördige blifver theres genvördighet efterlätin; är thet och så at någon vil låta sig förmärka, att han eder icke sätta vill, och I kunnen icke råda med honom, så låter mig så hans namn beskrifvit, så skall jag väl finna råd till att han tilbörlliga skall straffat blifva. Men ther I Dannemän velen vara som eder böör emot eders rätte kyrkietjenare, skall jag alltid gerna vara eder till villjo och göra hvad godt i min macht vara kan för eder skuld. Härmed eder dannemän then evige Gud befallandes. Af Wexjö 28 Juni A:o 1571.

Nils Knutsson Wexionius.

Till alle the dannemän, som byggia och boo uthi Pjäterydh sogn, thet-te bref ganske vänligen tillhanda.

